

Den Haag - Washington - Alden Biesen

Peer-reviewed author version

BILLIET, Carole (2025) Den Haag - Washington - Alden Biesen. In: Milieu- En
Energieright, 2025 (01).

Handle: <http://hdl.handle.net/1942/45638>

Den Haag – Washington – Alden Biesen

Dertien november 2024. Ik zit op een trein naar Amsterdam en lees het arrest van het Haagse Hof van Beroep dat daags voordien in de Shell-zaak is geveld. De persberichten van de dag maakten gewag van een overwinning voor Shell. Er waren beelden van huilende jongeren op trappen buiten het Haagse Hof. In het arrest vind ik noch die overwinning noch dat grote verlies. Het Hof erkent dat de bescherming tegen een gevaarlijke klimaatverandering een mensenrecht is. Het zegt met zoveel woorden dat hier *“geen twijfel over kan bestaan”* (§7.17). Nog een uitspraak die de band tussen klimaatopwarming en mensenrechten aanhaalt, denk ik. Er zijn er steeds meer. Ik lees verder. Daar oordeelt het Hof dat de klimaatopwarming in Nederland maar ook elders het recht op leven en het recht op een gezinsleven schendt. Het Hof vervolgt prompt met het standpunt dat die rechten medebepalend zijn voor de invulling van de maatschappelijke zorgplicht t.a.v. een grote en internationale onderneming zoals Shell. (§7.25) Hierin bevestigt het mooi het vonnis in eerste aanleg. Ik ga even rechter zitten bij het navolgende: *“Samenvattend is het hof van oordeel dat er op ondernemingen als Shell, die belangrijk bijdragen aan het klimaatprobleem en het in hun macht hebben aan de bestrijding daarvan een bijdrage te leveren, een verplichting rust om CO2-emissies te beperken ten einde gevaarlijke klimaatverwarming tegen te gaan, ook als die verplichting niet uitdrukkelijk in (publiekrechtelijke) regelgeving is neergelegd van de landen waarin de onderneming opereert. Ondernemingen als Shell, hebben daarmee een eigen verantwoordelijkheid bij het behalen van de doelstellingen van de Overeenkomst van Parijs.”* (§7.27) Naast me in de zetel aan de overzijde van het gangpad spreekt een jongeman in drie talen met een jonge vrouw die zich elders op de wereld aan het andere einde van zijn Smart Phone bevindt. Daar wordt zo veel verliefdheid uitgewisseld in zoveel oprechte toonaarden dat het moeilijk is ze volkomen te bannen uit de strak geredeneerde logica van de Haagse rechters. Ik concentreer me wat dieper. De CSRD en de CSDDD trekken voorbij in de rechterlijke beschouwingen. En kijk, hier hebben we de theorie van de EU-paraplu. Het Hof sluit die meteen: *“Noch de Europese, noch de Nederlandse wetgever heeft bepaald dat bedrijven die voldoen aan de bestaande regelingen om klimaatverandering tegen te gaan, geen verplichtingen meer zouden kunnen hebben om hun CO2-emissies verder te beperken.”* Verplichtingen dus om meer te doen dan wat bindend opgelegde normen vragen, onder meer op grond van de maatschappelijke zorgvuldigheidsnorm. (§7.53) En dat komt even verder terug, voor het EU ETS-systeem: deze regelingen en instrumenten zijn niet uitputtend; ondernemingen kunnen er niet steeds mee volstaan. (§7.57) Een pagina verder geeft het Hof mee dat de voorgenomen investeringen van Shell in nieuwe

olie- en gasvelden op gespannen voet kunnen staan met haar maatschappelijke zorgplicht maar dat de vraag of Shell met deze plannen deze zorgplicht schendt haar niet is voorgelegd. (§7.61). *Tiens*, wat nu? Is Milieudefensie in zijn vordering iets vergeten dat het best niet was vergeten? Ik sla het blad om. Daar belanden we bij het kruim van de zaak: het bevel aan Shell tot reductie van haar scope 1, scope 2 en scope 3 broeikasgasemissies met ten minste 45% t.o.v. 2019 tegen 2030. Ik zoek naar debat over de vraag of de maatschappelijke zorgplicht van Shell zich wel uitstrekt tot en met zijn scope 3 emissies. Ogen die over de pagina zwerven, neer en terug op, en ook zo de pagina nadien. Daar blijkt echter geen woord aan te zijn besteed, ook niet door Shell. Noppes, niets. Dat blijkt dus evident. Er wordt ook geen woord besteed aan de bevoegdheid van het Hof om dergelijke bevelen op te leggen. Er wordt enkel gekeken naar de toepassing van de bevoegdheid in de zaak. Wat de scope 1 en scope 2 emissies aangaat, pleiten de feiten van het dossier tegen het gevraagde emissiereductiebevel in ambitie, in plannen om deze ambitie waar te maken en in maatregelen die ter uitvoering van die plannen reeds daadwerkelijk zijn gerealiseerd. Ik stel met belangstelling de parallel vast met de redenering van het Brusselse Hof van Beroep in de Belgische Klimaatzaak. Ook daar werden de parameters ambitie, planning en daadwerkelijke actie gebruikt om de naleving van de rechtsplichten te toetsen. De ambitie van Shell is om tegen 2030 een reductie van -50% te realiseren in verhouding tot 2016. Deze ambitie ligt hoger dan wat de rechtbank in eerste aanleg oplegde. - 50% in verhouding tot 2016 staat immers gelijk aan -48% in verhouding tot 2019. Mede dank zij bewijs rond planning en uitvoeringsmaatregelen, sneuvelen het scope 1 en scope 2 luik van het emissiereductiebevel van de eerste aanleg. Het Hof oordeelt dat er geen dreigende schending van de zorgplicht vaststaat. (§§7.63-7.66) Het scope 3 luik sneuvelt om een andere reden: het ontbreken van een breed gedragen wetenschappelijke consensus over de vertaalslag van de mondiale reductienorm op 2030 naar Shell toe. (§§7.67 e.v.) En zo valt het gordijn over deze emissiereductiebevelen. Ik kijk op, naar buiten. Vlak nat land week voor voorstad. Aan de overzijde van het gangpad is het telefoontje voorbij en alles gaat er wel. ‘Wat is er misgelopen in de mediacommunicatie?’, denk ik. Dit arrest bevat veel erg goeds en de manier waarop de emissiereductiebevelen wegvielen behelst niet één punt van recht dat gelijkaardige klimaatzaken kan schaden. Integendeel, ook hier zit goeds. Een Nederlandse collega vat het arrest later snedig samen: goed voor Milieudefensie *qua* recht, slecht voor Milieudefensie *qua* feiten. Dat is het inderdaad in een notendop. Ik stap de trein uit, Amsterdam in.

Vandaag, 12 februari 2025, melden de media dat Milieudefensie cassatieberoep instelt. Die emissiereductie van 50% t.o.v. 2016 op 2030 willen ze opgelegd horen. Het kan niet, stelt

Milieudefensie, om te zeggen dat mensen recht hebben op bescherming en tegelijkertijd niets te doen.

Twintig januari 2025, Washington. De nieuwe Amerikaanse president spreekt met die hese stem die we allemaal nu wel kennen. Zijn inauguratierede. En ja, daar vallen binnen de tien minuten die woorden “*We will drill, baby drill*”. Er spreekt grote vastberadenheid uit lichaamstaal. Het blijkt erg belangrijk dit meteen krachtig mee te geven. Is het wat geruststellend dat *Drill, baby drill* een slogan is die al jaren meegaat? Er bestaat een Wikipedia pagina over. Sarah Palin zou hem in 2008 op punt hebben gesteld tijdens een debat met Joe Biden. ‘Wat is de boodschap voor een Shell?’, vraag ik me af. Lonkt Alaska? Het zwarte goud onder unieke natuurweelde? Het neemt jaren tussen de start van de bouw van boorinstallaties en de eerste druppel gewonnen olie. De transitie naar duurzame energie is onafwendbaar ingezet. Die nieuwe gas- en olievelden waar de Haagse rechters het over hadden, zitten echter wel in de pijn, ook in onze contreien, spijs het Shell-vonnis van 2021 en de thans beleden ambitie. Zo investeert Shell in nieuwe boorputten in de Noordzee zoals het Jackdaw-veld ten oosten van Aberdeen en het Rosebank-veld ten noordwesten van de Shetland-eilanden. De exploitaties zijn vergund in 2022 en 2023. En daar loopt een ander klimaatverhaal in de rechtbank, een verhaal over kennis van de klimaateffecten van een project voorafgaand aan een eventuele vergunningverlening. Laurens De Brucker schreef er reeds over in dit tijdschrift. De Amerikaanse klimaatzaak van Held v. Montana ging er ook over. Op 29 januari 2025 is het zover. De rechtbank te Edinburg oordeelt dat de verleende vergunningen onwettig zijn bij ontstentenis aan identificatie, beschrijving en beoordeling van de scope 3 emissies in hun milieueffectenbeoordeling. Die scope 3 emissies, dat zijn degene die vrijkomen bij verbranding van de gewonnen olie en gas door consumenten. Deze informatie moet alsnog worden opgezocht en toegevoegd en de overheid moet heroverwegen of zij vergunning verleent, lees ik. De rechtbank laat er geen twijfel over bestaan: “*The proper assessment of the effect of downstream emissions is crucial to the lawfulness of the re-consideration.*”

Gisteren las ik in mijn krant dat de Franse president Macron op de *Artificial Intelligence Summit* te Parijs de Franse nucleaire sector als energieleverancier aanpreekt met een variant op president Trump’s woorden: “*Plug, baby, plug*”.

Elf oktober 2024, Alden Biesen. De Landscommanderij is adembenemend onder een strak blauwe lucht. Mensen druppelen in trosjes een grandioze voorpoort in. Ook ik moet daar zijn. Ik ben er voor de derde editie van het Klimaat Parlement Limburg. Een vriend nodigde er mij

voor uit. Ik moest echt komen kijken en meedoen. Naar wat ik begreep, is het Klimaat Parlement Limburg een jonger broertje van het Klimaat Parlement Antwerpen en zijn deze beide Parlementen een gratis initiatief door en voor ondernemers, in het bijzonder ondernemers actief in onze Vlaamse economische ruggengraat: de KMO. In een persbericht klinkt het als volgt: *“Het Klimaat Parlement Limburg brengt klimaat, ondernemers, vrije beroepers en wetenschappers samen onder één dak. Ze slaan de handen in elkaar om duurzaamheid en innovatie samen te brengen. Het Klimaat Parlement biedt een uitgelezen platform om te reflecteren over ecologie binnen de onderneming en hoe klimaatprojecten vorm kunnen krijgen. Er zullen zes verschillende klimaatprojecten gepresenteerd worden die hulp nodig hebben bij praktische vraagstukken rond netwerk, financiën, marketing, business development, ... De bedoeling is deze vraagstukken te kunnen oplossen door oplossingen van en discussies tussen de verschillende aanwezigen.”* “Kennis is kracht. We weten allemaal dat kennis cruciaal is voor groeien. Daarom brengen we meer dan 100 ondernemers samen om deze zes klimaatprojecten te ondersteunen en te versterken”, verkondigt het programma. Ik stap in het halfdonker de treden van een aula op en nestel mij een paar rijen hoger dan de andere aanwezigen. Ik ben verkouden, vandaar. Na de getuigenis van een bedrijfsleider die in de vorige editie meedeelde en er contacten vond, luister ik naar de voorstelling van de zes geselecteerde klimaatprojecten. Het gaat stuk voor stuk om spits gebrachte *pitches*. De uiteenzetting over wat men doet, ontwikkelt, wil ontwikkelen, wordt steeds aangevuld met concrete vragen om hulp, partnerships, *know how*. De creativiteit is tastbaar. Het Parlement is een makelaar, begrijp ik, een makelaar voor synergiën tussen ondernemers rond klimaatideeën, een makelaar voor collectieve creativiteit. Er volgen break-out sessies. Ik dobber mee naar de sessie waar een Hasselts PXL project ter ondersteuning van de toepassing van CSRD-rapportageverplichtingen in KMO's, partners zoekt om zijn model op punt te stellen. Ik leer dat de CSRD-rapportageverplichtingen via contractuele banden tot middelgrote, kleine en zeer kleine ondernemingen doordringen. De discussies in de sessie zijn levendig en zeer concreet. Er is de last die weegt maar ook een goesting om de dingen aan te pakken. Mijn verkoudheid plaagt mij en ik ga buiten, de zon in tussen de grootse muren van een binnenplein. Het is beter dat ik vertrek en dat doe ik. Ik draag een warm gevoel mee. Dat elan is zo positief. Morgen en vele ‘morgen’s die voor enkele jaren komen, ga ik dit warme gevoel koesteren. Een kleinood toekomst. Zolang dergelijke samenkomsten mogelijk zijn, kan veel.

Carole M. Billiet¹

¹ Onderzoekseenheid Omgevingsrecht UHasselt